ولیەم هەیوود(١٨٦٩ – ١٩٢٨) ئەو ڕابەرە کرێکارەی خۆی لە چاو ئەمریکا تۆران.. ئامادەکردن و وەرگێرانی : عەبدوڵا سڵێمان(مەشخەڵ)

کەسایەتی ولیەم هەیوود

ولیەم دادلی هەیوود ناسراو بە (بیگ بیڵ)؛ ڕابەرێکی بزووتنەوەی کرێکاری ئەمریکا و دامەزرێنەری یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی و ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا(١) لە چواری مانگی شوباتی ساڵی ١٨٦٩ لە شاری سۆڵت لەیک لە ویلایەتی یوتا لەدایک بووە. ولیەم لە دوو دەیەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا بەشداری چەندین نەبەردی کۆمەڵایەتی چینایەتی کرێکارانی کردووە دژ بە سەرمایەداران، وەک نەبەردی کرێکارانی کۆلۆڕادۆ و مانگرتنی کرێکارانی ڕستن و چنینی لۆرانس و مەساچوستس و نیوجێرسی.

ولیەم داکۆکیکارێکی سەرسەختی یەکخستنی کرێکاران بوو لە یەکێتیی و سەندیکاکانیان. ئەمەش فەلسەفەی ململانێی چینایەتی کرێکارانە تا کرێکارانی ڕشتە جیاوازەکان لە یەکخراوی خۆیاندا یەکخراو بن.

ولیەم باوەڕی وابوو کە کرێکارانی هەموو نەتەوە جیاوازەکان دەبێ یەکگرتوو بن. چونکە یەکگرتوویی کرێکاران بەمانای بەهێزبوونیان دە لەبەرامبەر سەرمایەداران. هەروەها ولیەم ئەوەندەی باوەڕی بە کردەی ڕاستەوخۆ هەبوو ئەوەندە باوەڕی بە کردەی سیاسی نەبوو.

ولیەم سازشکار نەبوو لە خەبات بۆیە هەمیشە بەوە تاوانبار دەکرا کە لایەنگری توندوتیژییە. دیارە توندوتیژی بەمانا چینایەتییەکەی.

بۆیە سەرمایەداران هەوڵیاندا لە ساڵی ١٩٠٧ بە کوشتنی فرانک ستونینبێرگ تاوانباری بکەن، بەڵام لەو پلانە چەپەڵەیان سەرکەوتوو نابن. ساڵی ١٩١٨ ، بەبیانووی چالاکی دژی بە جەنگی جیهانی یەکەم، حکومەتی ئەوسای ئەمریکا سەد و یەک ئەندامی یەکخراوی یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانی دەستگیر کرد و ولیەم یەکێک بوو لەوان.

ولیەم بیست ساڵ زیندانی بە دەبەنەوە. بەڵام ساڵی ١٩٢١ لەکاتی پیاچوونەوەی بڕیارەکەی ولیەم دەرفەتی بە هەڵدەکەوێت و هەڵدێت بەرەو وڵاتی یەکێتیی سۆڤیەت.

ژیانی ولیەم هەیوود لە یەکەتیی سۆڤییەت

لە یەکەتیی سۆڤییەتی حکومەتی بەلشەفییەکان، هەیوود بووە ڕاوێژکاری کار لە حکومەتی بەلشەفیکی لینین و تا ساڵی ١٩٢٣ لەو پۆستەدا مایەوە. هەروەها هەیوود بەشداری لە دامەزراندنی کۆلۆنی پیشەسازیی سەربەخۆی کوزباسدا کرد(٢). میوانە هەمەچەشنەکانی هەیوود بە شوقە بچووکەکەی لە مۆسکۆ هەستییان بە تەنیایی و خەمەکی ولیەم و ئارەزووی گەڕانەوەی بۆ ئەمریکا دەکرد. لە ساڵی ١٩٢٦ هاوسەرگیری لەگەڵ ژنێکی ڕووسی پێکهێنا، هەرچەندە ولیەم و هاوژینەکەی دەبوو بە زمانی ئاماژە قسە لەگەڵ یەکتردا بکەن، چونکە هیچ کامیان زمانی ئەوی دیکەی نەدەزانی. ئەم دۆخی غووربەتە زۆر درێژەی نەکێشا و بەداخەوە ئەم ڕابەرە مارکسیستەی چینی کرێکار لە ١٨ی ئایاری ١٩٢٨، لە نەخۆشخانەیەکی مۆسکۆ بەهۆی جەڵتەی مێشکەوە گیانی لەدەستدا.
پاش مردنی تەرمەکەی سووتێنرا و نیوەی خۆڵەمێشەکەی لە نەکرۆپۆلیسی دیواری کرێملین نێژرا؛ دەبێیەک کە نیوەکەی تری خۆڵەمێشەکەی تێدابوو ڕەوانەی شیکاگۆ کرایەوە و لە نزیک مۆنۆمێنتی شەهیدانی هایمارکێت نێژرا.

ولیەم و یەکەتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی

لە کۆتاییەکانی ساڵی ١٩٠٤ ژمارەیەک لە ڕابەرانی کرێکاری ڕادیکاڵ و بەرجەستەی ئەمریکا لە شیکاگۆ کۆبوونەوە بۆ نەخشەداڕشتن لەپێناو پێکهێنانی یەکەتییەکی کرێکاریی شۆڕشگێڕی نوێ. بۆ ئەو مەبەستە بەیاننامەیەک نووسرا و ڕەوانەی سەرتاسەری وڵات کرا. ئەو ڕابەرە کرێکاریی و سەندیکاییانەی کە لەگەڵ مانیفێستەکەدا هاوڕا بوون، بانگهێشت کران بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانسی دامەزراندنی یەکەتییەکی نوێ کە دواتر بە یەکەتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهان ناونرا.

کاتژمێر ١٠ی بەیانی؛ ڕۆژی ٢٧ی حوزەیرانی ١٩٠٥، هەیوود قسەی بۆ ئەو خەڵکە کرد کە لە هۆڵی براند لە شیکاگۆ کۆببوونەوە. ئامادەبووانی کۆنگرەکە بریتیبوون لە دوو سەد نوێنەری ڕێکخراوە کرێکارەکانی سەرتاسەری ئەمریکا، کە نوێنەرایەتی سۆسیالیستەکان، ئەنارکیستەکان، کرێکارانی کانەکان، سەندیکاییەکانی پیشەسازی و کرێکارانی یاخیبوویان دەکرد. هەیوود یەکەم کۆنفرانسی بەم وتانەی خوارەوە دەستیپێکرد.
(هاوڕێیان، ئەمە کۆنگرەی کیشوەریی چینی کرێکاری ئەمریکایە. ئێمە لێرەین بۆ ئەوەی کرێکارانی ئەمریکا یەکگرتوو و یەکپارچە بکەین لە بزووتنەوەیەکی چینایەتی مەزن بە مەبەستی ڕزگارکردنی خۆی لە

کەیلایەتی سیستەمی سەرمایەداری. خواست و ئامانجەکانی ئەم یەکێتییە دەبێت ئەوە بێت کە چینی کرێکار دەسەڵاتی ئابووری، هۆکارکانی خۆشگوزەرانی ژیان، ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردن لەژێر دەسەڵاتی خۆیدا بێت، دوور لە چاودێری کارفەرما و سەرمایەداران.)
جگە لە ولیەم هەیوود؛ قسەکەرانی تری ئەم کۆنگرەیە لەم کەسایەتییە شۆڕشگێڕانە پێکهاتبوون وەک یوجین دێبس ڕابەری حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا و مەری هاریس دایکە جۆنس ڕێکخەری گشتی یەکێتیی کرێکارانی کانەخەڵووزەکانی ئەمریکا و لوسی پارسنس ڕێکخەرێکی گەورەی کرێکاران بوو. دوابەدوای پێکهاتنی یەکێتییەکە، ئەم ڕێکخراوە سەرسەختانە بەشداری تێکۆشان و خەباتی چینی کرێکاری ئەمریکای کرد.
ولیەم هەیوود لە ساڵی ١٩١٥ تا ١٩١٨ بوو بە سکرتێری گشتی ئەم ڕێکخراوە کرێکارییە شۆڕشگێڕە.

دادگایی و تاوان هەڵبەستن

لە ٣٠ ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٠٥ فرانک ستۆننبەرگ حاکمی گشتی ویلایەتی ئایداهۆ لەلایەن هاری ئۆرچاردەوە لەبەردەم ماڵەکەی خۆیدا دەکوژرێت. فرانک لەڕووبەڕووبوونەوەی کرێکارانی مانگرتوو زۆر وەحشیگەریانە جووڵابۆوە. هاریش پاسەوانی چارڵس مەیەر بوو کە سەرۆکی ڕێکخراوی کرێکارانی کانەکان بوو. هاری لە زیندان کەوتە ژێر کاریگەری سەرمایەداران و بە تەماحی پارە و ئازادکردن ئیفادەکەیان پێ گۆڕی و هاری کرداری کوشتنەکەی خستە ئەستۆی چوار لە ڕابەرانی کرێکارییەوە، واتە بە فەرمانی ئەوان ئەو کارەی کردووە. ئەوە بوو یەکێکیان هەڵات و سێ ڕابەرەی تر لە ١٧ ی شوباتی ساڵی ١٩٠٦ لە شاری دەنڤار پایتەختی ویلایەتی کۆلۆرادۆ دەستگیر کران. لەکاتێکدا ئەو ڕابەرانە لە کاتی تاوانەکەدا هەر لەوێش نەبوون. ئیتر پرۆسەی دادگاییان بۆ ئامادەکردن. هەیوود ئەوکاتەی لەزینداندا نیش بوو وەک کاندیدی حیزبی سۆشیالیستی کۆلۆرادۆ خۆی کاندیدا کرد و ١٦٠٠٠ دەنگی بەدەستهێنا. دادگاییەکە لە ٩ ی ئایاری ١٩٠٧ دەستی پێکرد. لە دادگاییەکەدا هاری دانی بەوەدا نا کە ئەو بەر لە ناسینی هەیوود و مەیەر پارەی وەرگرتووە. سەرمایەداری لەم پلان و نەخشەیەیدا دژ بە ڕابەرانی کرێکاری سەرکەوتوو نەبوو.

هەیوود و حیزبی سیاسی

بۆ چەندین ساڵ؛ ولیەم هەیوود ئەندامێکی چالاکی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا بوو، لەتێڕوانینە سیاسییەکانیدا مارکسیست بوو. هەروەها هەیوود لە ساڵی ١٩١٠، نوێنەری حیزبەکەی بوو بە ئەنتەرناسیونالی دووەم. ساڵی ١٩١٢ بووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ئەو حیزبە.

هەیوود بەردەوام تاکتیکی خەباتی ڕادیکاڵانە و تووند بووە. بەیە هەمیشە پشتی بە مانگرتن و ئاکسیۆن بەستووە نەک تاکتیکی سیاسی. دوای ،مشتومڕێکی سیاسییانە دەربارەی ئەو تاکتیکانەی هەیوود، ئەوەبوو هەیوود لە شوباتی ساڵی ١٩١٣ ڕیزەکانی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکای جێهێشت و وەک یەک ڕابەری بەرجەستەی کرێکاریی خۆی بە یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی تەرخان کرد. لەگەڵ ئەوەی هەموو ئەمانەشدا ئەمە بەو مانایە نایەت کە ولیەم هیچ بایەخی بە تیۆر و فێربوون نەداوە، بەڵکو خودی خۆی چەندین نامیلکە و وتاری گرنگی نووسیوە کە ئێستا بوونەتە بەشێک لە مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکارانی ئەمریکای باکوور(٣)

دوا قسە

ولیەم هەیوودی سەرڕاست و جیددی و بەوەفا و مارکسیست؛ شانبەشانی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئەمریکا لە تێکۆشاندا بوو. چینی کرێکاری ئەمریکا ڕێزێکی زۆریان بۆ هەیوود هەبوو. ئەویش هەموو ژیانی بۆ ئەو چینە تەرخان کرد. وتەکانی، قسەکانی، نووسین و کتێبەکانی گەواهی دەدەن لەسەر جیددی بوون و سەرسەخت بوونی ئەم ڕابەرە مەزنەی خەباتی چینایەتی لە بەدیهاتنی خواست و ئاواتەکانی کرێکاران. تا چینی کرێکاری ئەمریکا مابێت ئەو قسەیەی هەیوودی لەیاد ناچێت کە دەیوت (د□□□قی سەرمایەداری بەجۆرێکە ئەوەی بەزەیی بێت، تێیدا نییە). ولیەم ٥٩ ساڵ ژیا، بەڵام سەربەرزانە ژیا لەپێناو ملیۆنان ئینسان کە چیتر برسی و چەوساوە نەبن. ئەو شەو و ڕۆژی پێکەوە گرێ دەدا تا ئاواتە چینایەتییەکانی کرێکاران کە لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئاماژەی پێدراوە، بێتە دی. هەر ئەو تێکۆشانەی هەیوود بوو کە بۆ ماوەی سێ دەیە خەوی لەچاوی سەرمایەدارانی ئەمریکا تۆران.(٤)

تێبینییەکان :

(١)حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا لە ساڵی ١٩٠١ لە ئەمریکا لە ئەنجامی لێکنزیکبوونەوەی حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەمریکا و حیزبی کاری ئەمریکا هاتە دامەزراندن. لە دەیەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم ئەم حیزبە پشتیوانییەکی زۆری لەلایەن ڕێکخراوە کرێکارییەکان و سۆشیالیستەکان و جووتیارە پۆپۆلیستەکان و پەناهەندەکانەوە بەدەستهێنا. یوجین ڤی دەبس دوو جار لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتیدا زیاتر لە ٩٠٠ هەزار دەنگی بەدەستهێناوە لە هەمان کاتدا حیزبی سۆشیالیست دوو نوێنەری ئەمریکای (ڤیکتۆر ئێڵ بێرگەر و مێیەر لەندەن) و دەیان یاسادانەر و زیاتر لە ١٠٠ سەرۆکی

شارەوانی و بەرپرسی هەڵبژارد. دژایەتی تووندی ئەو پارتە لەگەڵ تێوەگلانی ئەمریکا لە جەنگی جیهانی یەکەمدا، هەرچەندە لەلایەن زۆر کەسەوە پێشوازی لێکرا، بەڵام بووە هۆی لادانی دیار و سەرکوتکردنی فەرمی ئەو حیزبە. حیزبی سۆشیالیست زیاتر بەهۆی شەڕێکی کوتلەیی لەسەر چۆنیەتی وەڵامدانەوەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە یەکێتیی سۆڤیەت لە ساڵی ١٩١٧ و دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیست لە ساڵی ١٩١٩دا لەت و پەت بوو- زۆرێک لە ئەندامان پارتەکەیان بەجێهێشت و چوونە نێو حیزبی کۆمۆنیستی ئەمریکا.

(٢)لەسەرەتای دەسەڵاتی سۆڤیەتەکان، حکومەتی بەلشەفیکەکان بە پێویستی زانی کە سوود لە سەرمایە و زانیاری و ئەزموونی بیانی لە ڕێگەی ئەنجامدانی ڕێککەوتنی ئیمتیازەوە، وەربگرێت، ئەم بڕیارەش لە یەکەمین کۆنگرەی سەرتاسەری ڕووسیای سۆڤیەتدا کە لە کانوونی دووەمی ١٩١٧دا بەڕێوەچوو، بڕیاری لەسەر درابوو.

(٣)بۆ نموونە : سۆشیالیزمی پیشەسازی لەگەڵ فرانک بەهن شیکاگۆ ١٩١١، مانگرتنی گشتی ١٩١١، وتاری هەیوود دەربارەی کەیسی ئیتەر و جیانۆڤیتی ١٩١٢، بیل هەیوود مانگرتنی پیتەرسنی ساڵی ١٩١٣ی لەیادە. ١٩١٣، مێژووی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی دڵۆپ بە خوێن نووسراوە. ١٩١٩، هەڵکوتانەسەر بە بەردەوامی ١٩١٩، ژیاننامەی بیڵ هەیوود ١٩١٩.

(٤)هەندێک ناو لەم نووسینەدا هاتوون کە خوێنەر دەتوانێت گوگڵیان بکات و زانیاری پێویستیان لەبارەوە بەدەست بهێنێت.

سەرچاوە : بۆ ئامادەکردنی ئەم بابەتە سوود لەم سەرچاوانە وەرگیراوە.

1- https://www.oregonencyclopedia.org/articles/industrial_workers_of_the_world_iww

2- https://www.forewordreviews.com/reviews/frank-little-and-the-iww/

3- https://libcom.org/article/iww-canada-g-jewell

ولیەم هەیوود(١٨٦٩ – ١٩٢٨)

ئەو ڕابەرە کرێکارەی خەوی لە چاو ئەمریکا تۆران

ئامادەکردن و وەرگێڕانی : عەبدوڵا سلێمان(مەشخەڵ)

کەسایەتی ولیەم هەیوود

ولیەم دادلی هەیوود ناسراو بە (بیگ بیڵ)؛ ڕابەرێکی بزووتنەوەی کرێکاری ئەمریکا و دامەزرێنەری یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی و ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا(١) لە چواری مانگی شوباتی ساڵی ١٨٦٩ لە شاری سۆڵت لەیک لە ویلایەتی یوتا لەدایک بووە. ولیەم لە دوو دەیەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا بەشداری چەندین نەبەردی کۆمەڵایەتی چینایەتی کرێکارانی کردووە دژ بە سەرمایەداران، وەک نەبەردی کرێکارانی کۆلۆڕادۆ و مانگرتنی کرێکارانی ڕستن و چنینی لۆرانس و مەساچوستس و نیوجەرسی.
ولیەم داکۆکیکارێکی سەرسەختی ڕێکخستنی کرێکاران بوو لە یەکێتیی و سەندیکاکانیان. ئەمەش فەلسەفەی ململانێی چینایەتی کرێکارانە تا کرێکارانی ڕشتە جیاوازەکان لە ڕێکخراوی خۆیاندا ڕێکخراو بن.
ولیەم باوەڕی وابوو کە کرێکارانی هەموو نەتەوە جیاوازەکان دەبێ یەکگرتوو بن. چونکە یەکگرتوویی کرێکاران بەمانای بەهێزبوونیان دە لە بەرامبەر سەرمایەداران. هەروەها ولیەم ئەوەندەی باوەڕەی بە کردەی ڕاستەوخۆ هەبوو ئەوەندە باوەڕەی بە کردەی سیاسی نەبوو.
ولیەم سازشکار نەبوو لە خەبات بۆیە هەمیشە بەوە تاوانبار دەکرا کە لایەنگری توندوتیژییە. دیارە توندوتیژی بەمانا چینایەتییەکەی.
بۆیە سەرمایەداران هەوڵیاندا لە ساڵی ١٩٠٧ بە کوشتنی فرانک ستونینبەرگ تاوانباری بکەن، بەڵام لەو پلانە چەپەڵەیان سەرکەوتوو نابن. ساڵی ١٩١٨ ، بەبیانووی چالاکی دژی بە جەنگی جیهانی یەکەم، حکومەتی ئەوسای ئەمریکا سەد و یەک ئەندامی ڕێکخراوی یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانی دەستگیر کرد و ولیەم یەکێک بوو لەوان.
ولیەم بیست ساڵ زیندانی بە دەبڕنەوە. بەڵام ساڵی ١٩٢١ لەکاتی پیاچوونەوەی بڕیارەکەی ولیەم دەرفەتی بە هەڵدەکەوێت و هەڵدێت بەرەو وڵاتی یەکێتیی سۆڤیەت.

ژیانی ولیەم هەیوود لە یەکێتیی سۆڤیەت

لە یەکێتیی سۆڤیەتی حکومەتی بەلشەفیەکان، هەیوود بووە ڕاوێژکاری کار لە حکومەتی بەلشەفیکی لینین و تا ساڵی ١٩٢٣ لەو پۆستەدا مایەوە. هەروەها هەیوود بەشداری لە دامەزراندنی کۆلۆنی پیشەسازیی سەربەخۆی کوزباسدا کرد(٢). میوانە هەمەچەشنەکانی هەیوود بە شوقە بچووکەکەی لە مۆسکۆ هەستیان بە تەنیایی و خەمۆکی ولیەم و ئارەزووی گەڕانەوەی بۆ ئەمریکا دەکرد. لە ساڵی ١٩٢٦ هاوسەرگیری لەگەڵ ژنێکی ڕووسی پێکهێنا، هەرچەندە ولیەم و هاوژینەکەی دەبوو بە زمانی ئاماژە قسە لەگەڵ یەکتردا بکەن، چونکە هیچ کامیان زمانی ئەوی دیکەی نەدەزانی. ئەم دۆخی غوربەتە زۆر درێژەی نەکێشا و بەداخەوە ئەم ڕابەرە مارکسیستەی چینی کرێکار لە ١٨ی ئایاری ١٩٢٨،

ل□ ن□خ□شخان□ی□کی م□سک□ ب□ه□ی ج□□ت□ی م□شک□و□ گیانی ل□د□ستدا. پاش مردنی ت□رم□ک□ی سووت□نرا و نیو□ی خ□□□م□ش□ک□ی ل□ ن□کر□پ□لیسی دیواری کر□ملین ن□ژرا؛ د□ب□ی□ک ک□ نیو□ک□ی تری خ□□□م□ش□ک□ی ت□دابوو □□وان□ی شیکاگ□ کرای□و□ و ل□ نزیک م□ن□م□نتی ش□هیدانی هایمارک□ت ن□ژرا.

ولی□م و ی□ک□تیی کر□کارانی پیش□سازی جیهانیی

ل□ ک□تایی□کانی سا□ی ١٩٠٤ ژمار□ی□ک ل□ □اب□رانی کر□کاری □ادیکا□ و ب□رج□ست□ی ئ□مریکا ل□ شیکاگ□ ک□بوون□و□ ب□ ن□خش□دا□شتن ل□ پ□ناو پ□که□نانی ی□ک□تیی□کی کر□کاریی ش□□شگ□□ی نو□. ب□ ئ□و م□ب□ست□ ب□یاننام□ی□ک نووسرا و □□وان□ی س□رتاس□ری و□ات کرا. ئ□و □اب□ر□ ک□□کاریی و س□ندیکاییان□ی ک□ ل□گ□□ مانیف□ست□ک□دا هاو□ا بوون، بانگه□شت کران ب□ ب□شداریکردن ل□ ک□نفرانسی دام□زراندنی ی□ک□تیی□کی نو□ ک□ دواتر ب□ ی□ک□تیی کر□کارانی پیش□سازی جیهان ناونرا.

کاتژم□ر ١٠ی ب□یانی؛ □□ژی ٢٧ی حوز□یرانی ١٩٠٥، ه□یوود قس□ی ب□ ئ□و خ□□ک□ کرد ک□ ل□ ه□□ی براند ل□ شیکاگ□ ک□بوون□و□. ئاماد□بووانی ک□نگر□ک□ بریتیبوون ل□ دوو س□د نو□ن□ری □□کخراو□ کر□کار□کانی س□رتاس□ری ئ□مریکا، ک□ نو□ن□رای□تی س□سیالیست□کان، ئ□نارکیست□کان، کر□کارانی کان□کان، س□ندیکاییی□کانی پیش□سازی و کر□کارانی یاخیبوویان د□کرد. ه□یوود ی□ک□م ک□نفرانسی ب□م وتان□ی خوار□و□ د□ستپ□کرد.
(هاو□□یان، ئ□م□ ک□نگر□ی کیشو□ریی چینی کر□کاری ئ□مریکای□. ئ□م□ ل□ر□ین ب□ ئ□و□ی کر□کارانی ئ□مریکا ی□کگرتوو و ی□کپارچ□ بک□ین ل□ بزووتن□و□ی□کی چینای□تی م□زن ب□ م□ب□ستی □زگارکردنی خ□ی ل□ ک□یلای□تی سیست□می س□رمای□داری. خواست و ئامانج□کانی ئ□م ی□ک□تیی□ د□ب□ت ئ□و□ ب□ت ک□ چینی کر□کار د□س□□اتی ئابووری، ه□کارکانی خ□شگوز□رانی ژیان، ئامراز□کانی ب□ره□مه□نان و داب□شکردن ل□ژ□ر د□س□□اتی خ□یدا ب□ت، دوور ل□ چاود□ری کارف□رما و س□رمای□داران.)
جگ□ ل□ ولی□م ه□یوود؛ قس□ک□رانی تری ئ□م ک□نگر□ی□ ل□م ک□سای□تیی□ ش□□شگ□□ران□ پ□کهاتبوون و□ک یوجین د□بس □اب□ری حیزبی س□شیالیستی ئ□مریکا و م□ری هاریس دایک□ ج□نس □□کخ□ری گشتی ی□ک□تیی کر□کارانی کان□خ□□ووز□کانی ئ□مریکا و لوسی پارسنس □□کخ□ر□کی گ□ور□ی کر□کاران بوو. دواب□دوای پ□کهاتنی ی□ک□تیی□ک□، ئ□م □□کخراو□ س□رس□ختان□ ب□شداری ت□ک□شان و خ□باتی چینی کر□کاری ئ□مریکای کرد. ولی□م ه□یوود ل□ سا□ی ١٩١٥ تا ١٩١٨ بوو ب□ سکرت□ری گشتی ئ□م

ڕێکخراوە کرێکارییە شۆڕشگێڕە.

دادگایی و تاوان هەڵبەستن

لە ٣٠ ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٠٥ فرانک ستێنینبێرگ حاکمی گشتی ویلایەتی ئایداهۆ لەلایەن هاری ئۆرچاردەوە لە بەردەم ماڵەکەی خۆیدا دەکوژرێت. فرانک لەڕووبەڕووبوونەوەی کرێکارانی مانگرتوو زۆر وەحشیگەریانە جووڵابۆوە. هاریش پاسەوانی چارڵس مۆیەر بوو کە سەرۆکی ڕێکخراوی کرێکارانی کانەکان بوو. هاری لە زیندان کەوتە ژێر کاریگەری سەرمایەداران و بۆ تەماحی پارە و ئازادکردن ئیفادەکەیان پێ گۆڕی و هاری کرداری کوشتنەکەی خستە ئەستۆی چوار لە ڕابەرانی کرێکارییەوە، واتە بە فەرمانی ئەوان ئەو کارەی کردووە. ئەوە بوو یەکێکیان هەڵات و سێ ڕابەرەی تر لە ١٧ ی شوباتی ساڵی ١٩٠٦ لە شاری دەنڤار پایتەختی ویلایەتی کۆلۆرادۆ دەستگیر کران. لەکاتێکدا ئەو ڕابەرانە لە کاتی تاوانەکەدا هەر لەوێش نەبوون. ئیتر پێڕاوی دادگاییان بۆ ئامادەکردن. هەیوود ئەوکاتەی لەزیندانیش بوو وەک کاندیدی حیزبی سۆشیالیستی کۆلۆرادۆ خۆی کاندیدا کرد و ١٦٠٠٠ دەنگی بەدەستهێنا. دادگاییەکە لە ٩ ی ئایاری ١٩٠٧ دەستی پێکرد. لە دادگاییەکەدا هاری دانی بەوەدا نا کە ئەو بەر لە ناسینی هەیوود و مۆیەر پارەی وەرگرتووە. سەرمایەداری لەم پلان و نەخشەیەیدا دژ بە ڕابەرانی کرێکاری سەرکەوتوو نەبوو.

هەیوود و حیزبی سیاسی

بۆ چەندین ساڵ؛ ولیەم هەیوود ئەندامێکی چالاکی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا بوو، لە تێڕوانینە سیاسییەکانیدا مارکسیست بوو. هەروەها هەیوود لە ساڵی ١٩١٠، نوێنەری حیزبەکەی بوو بۆ ئینتەرناسیونالی دووەم. ساڵی ١٩١٢ بووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ئەو حیزبە. هەیوود بەردەوام تاکتیکی خەباتی ڕادیکاڵانە و توند بووە. بۆیە هەمیشە پشتی بە مانگرتن و ئاکسیۆن بەستووە نەک تاکتیکی سیاسی. دوای ،مشتومڕێکی سیاسیانە دەربارەی ئەو تاکتیکانەی هەیوود، ئەوەبوو هەیوود لە شوباتی ساڵی ١٩١٣ ڕیزەکانی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکای جێهێشت و وەک یەک ڕابەری بەرجەستەی کرێکاریی خۆی بە یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی تەرخان کرد. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەمە بەو مانایە نایەت کە ولیەم هیچ بایەخی بە تیۆر و فێربوون نەداوە، بەڵکو خودی خۆی چەندین نامیلکە و وتاری گرنگی نووسیوە کە ئێستا بوونەتە بەشێک لە مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکارانی ئەمریکای باکوور(٣)

دوا قسە

ولیەم هەیوودی سەرڕاست و جیددی و بەوەفا و مارکسیست؛ شانبەشانی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئەمریکا لەتێکۆشاندا بوو. چینی کرێکاری ئەمریکا ڕێزێکی زۆریان بۆ هەیوود هەبوو. ئەویش هەموو ژیانی بۆ ئەو چینە تەرخان کرد. وتەکانی، قسەکانی، نووسین و کتێبەکانی گەواهی دەدەن لەسەر جیددی بوون و سەرسەخت بوونی ئەم ڕابەرە مەزنەی خەباتی چینایەتی لەبەدیهاتنی خواست و ئاواتەکانی کرێکاران. تا چینی کرێکاری ئەمریکا مابێت ئەو قسەیەی هەیوودی لەیاد ناچێت کە دەیوت (دڵڕەقی سەرمایەداری بەجۆرێکە ئەوەی بەزەیی بێت، تێیدا نییە). ولیەم ٥٩ ساڵ ژیا، بەڵام سەربەرزانە ژیا لەپێناو ملیۆنان ئینسان کە چیتر برسی و چەوساوە نەبن. ئەو شەو و ڕۆژی پێکەوە گرێ دەدا تا ئاواتە چینایەتییەکانی کرێکاران کە لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئاماژەی پێدراوە، بێتە دی. هەر ئەو تێکۆشانەی هەیوود بوو کە بۆ ماوەی سێ دەیە خەوی لەچاوی سەرمایەدارانی ئەمریکا تەران.(٤)

تێبینییەکان :

(١)حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا لە ساڵی ١٩٠١ لە ئەمریکا لە ئەنجامی لێکنزیکبوونەوەی حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەمریکا و حیزبی کاری ئەمریکا هاتە دامەزراندن. لە دەیەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم ئەم حیزبە پشتیوانییەکی زۆری لەلایەن ڕێکخراوە کرێکارییەکان و سۆشیالیستەکان و جووتیارە پۆپۆلیستەکان و پەناهەندەکانەوە بەدەستهێنا. یوجین ڤی دێبس دوو جار لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتیدا زیاتر لە ٩٠٠ هەزار دەنگی بەدەستهێناوە لە هەمان کاتدا حیزبی سۆشیالیست دوو نوێنەری ئەمریکای (ڤیکتۆر ئێل بێرگەر و مەیەر لەندەن) و دەیان یاسادانەر و زیاتر لە ١٠٠ سەرۆکی شارەوانی و بەرپرسی هەڵبژارد. دژایەتی توندی ئەو پارتە لەگەڵ تێوەگلانی ئەمریکا لە جەنگی جیهانی یەکەمدا، هەرچەندە لەلایەن زۆر کەسەوە پێشوازی لێکرا، بەڵام بووە هۆی لاوازی دیار و سەرکوتکردنی فەرمی ئەو حیزبە. حیزبی سۆشیالیست زیاتر بەهۆی شەڕێکی کوتلەیی لەسەر چۆنیەتی وەڵامدانەوەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە یەکێتیی سۆڤیەت لە ساڵی ١٩١٧ و دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیست لە ساڵی ١٩١٩دا لەت و پەت بوو- زۆرێک لە ئەندامان پارتەکەیان بەجێهێشت و چوونە نێو حیزبی کۆمۆنیستی ئەمریکا.

(٢)لەسەرەتای دەسەڵاتی سۆڤیەتەکان، حکومەتی بەلشەفیکەکان بە پێویستی زانی کە سوود لە سەرمایە و زانیاری و ئەزموونی بیانی لە ڕێگەی ئەنجامدانی ڕێککەوتنی ئیمتیازەوە، وەربگرێت، ئەم بڕیارەش لە یەکەمین کۆنگرەی سەرتاسەری ڕووسیای سۆڤیەتدا کە لە کانوونی

دوو□می ١٩١٧دا ب□□□و□چوو، ب□یاری ل□س□ر درابوو.

(٣)ب□ نموون□ : س□شیالیزمی پیش□سازی ل□گ□□ فرانک ب□هن شیکاگ□ ١٩١١، مانگرتنی گشتی ١٩١١، وتاری ه□یوود د□ربار□ی ک□یسی ئیت□ر و جیان□ڤیتی ١٩١٢، بیل ه□یوود مانگرتنی پیت□رسنی سا□ی ١٩١٣ی ل□یاد□. ١٩١٣، م□ژووی کر□کارانی پیش□سازی جیهانیی د□□پ ب□ خو□ن نووسراو□. ١٩١٩، ه□□کوتان□س□ر ب□ ب□رد□وامی ١٩١٩، ژیاننام□ی بی□ ه□یوود ١٩١٩.

(٤)ه□ند□ک ناو ل□م نووسین□دا هاتوون ک□ خو□ن□ر د□توان□ت گوگ□یان بکات و زانیاری پ□ویستیان ل□بار□و□ ب□د□ست به□ن□ت.

س□رچاو□ : ب□ ئاماد□کردنی ئ□م باب□ت□ سوود ل□م س□رچاوان□ و□رگ□راو□.

1- https://www.oregonencyclopedia.org/articles/industrial_workers_of_the_world_iww

2- https://www.forewordreviews.com/reviews/frank-little-and-the-iww/

3- https://libcom.org/article/iww-canada-g-jewell